

Το «καμάρι» της αρχαίας χριστιανικής οικογένειας

[Ορθοδοξία](#) / [Θρησκευτική Ζωή](#)

[Αλέξανδρος Χριστοδούλου, Θεολόγος](#)

Το παιδί δεν είναι πλέον ενοχλητικό βάρος όπως ήταν στην ειδωλολατρική οικογένεια, αλλά το «καμάρι» της αρχαίας χριστιανικής οικογένειας. «Άνθη του γάμου» ονομάζει ο Κλήμης ο Αλεξανδρείας, τα παιδιά.

Οι Πατέρες της πρώτης Εκκλησίας καθοδηγούν τους γονείς στα ζητήματα της αγωγής του παιδιού. Σαν καλοί παιδαγωγοί ο Βαρνάβας, ο Πολύκαρπος, ο Ερμάς, ο Κλήμης Αλεξανδρείας, οι Αποστολικές Διαταγές επαναλαμβάνουν και αναπτύσσουν στους γονείς των πρώτων αιώνων τον παιδαγωγικό λόγο του Απ. Παύλου: «Τα τέκνα, υπακούετε τοις γονεύσιν υμών εν Κυρίω... Και οι πατέρες, μη παροργίζετε τα τέκνα υμών, αλλ' εκτρέφετε αυτά εν παιδεία και νοουθεσία Κυρίου» (Εφεσ. στ' 1-4). Κατά τον Β' αιώνα ο επίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος, παραγγέλλει στους γονείς να εκπαιδεύουν τα παιδιά τους «στην παιδεία του φόβου του Θεού». Ο αποστολικός πατέρας Ερμάς στο σύγγραμμά του «Ποιμήν» παραγγέλλει στον οικογενειάρχη να μη αμελήσει την διαπαιδαγώγηση των παιδιών του, διότι όπως ο

τεχνίτης του χαλκού με τα συνεχή κτυπήματα της σφύρας κατορθώνει να κατασκευάσει αυτό που θέλει, έτσι και ο καθημερινός διδακτικός λόγος κατορθώνει να υπερνικήσει κάθε πονηρία του παιδιού. Να τα λόγια του: «Ου μόνον μη ραθυμής, αλλ' ευψύχει και ισχυροποιεί σου τον οίκον· ως γαρ ο χαλκεύς σφυροκοπών το έργον αυτού, περιγίνεται του πράγματος ού θέλει, ούτω και ο λόγος ο καθημερινός ο δίκαιος περιγίνεται πάσης πονηρίας· μη διαλείπης ουν νουθετών σου τα τέκνα».

Οι αρχαίοι Πατέρες, σαν αληθινοί παιδαγωγοί, προσπαθούν να προφυλάξουν την νεαρή ηλικία όχι μόνον από τις κακές πράξεις, αλλ' ακόμη και από τους «πονηρούς λόγους» και από τις μάταιες υλιστικές επιθυμίες. Προσπαθούν να φυτέψουν τις χριστιανικές αρετές της αγάπης, ταπεινοφροσύνης, ευσπλαχνίας και ευσέβειας.

Το σπουδαιότερο παιδαγωγικό μέσο που διέθεταν οι αρχαίοι Χριστιανοί παιδαγωγοί εκτός από τη νουθεσία ήταν η προσευχή. Ιερείς και γονείς προσεύχονταν νύχτα και ημέρα στον Κύριο, για να «παιδαγωγήσει την νεότητα» και να δώσει «ευλογία προκοπής και βελτιώσεως, για να γίνουν όλοι ζώντες και

εκλεκτοί άνθρωποι». Πόσα ψυχικά θαύματα γίνονταν μετά από τέτοιους αγώνες προσευχών, όταν μία Μόνικα προσευχόταν διά βίου με δάκρυα και μία Νόνα απέθνησκει προσευχόμενη κοντά στο θυσιαστήριο... Μετά από τέτοιες μητρικές προσευχές δεν ήταν παράδοξο να βγαίνουν αναστήματα σαν του Αυγουστίνου και σαν του Γρηγορίου.

Η βάση της παιδαγωγικής προσπάθειας που ανέδειξε τους ήρωες και τους μάρτυρες του αρχαίου Χριστιανισμού ήταν η Αγία Γραφή. Ήταν ο οδηγός και ο εμπνευστής της αγωγής. Έτσι βλέπουμε στην Αλεξάνδρεια ένα καλό πατέρα, τον Λεωνίδα, που έβαζε τον υιό του, τον Ωριγένη, καθημερινά να μελετά την Γραφή και να αποστηθίζει ή να διηγείται τα κείμενα που διάβαζε. Μόλις δε αυτός ενηλικιώθηκε και ανέλαβε την διεύθυνση της ονομαστής Σχολής της Αλεξάνδρειας, προτού διδάξει άλλους συγγραφείς, όριζε στους μαθητές του να αποστηθίζουν τμήματα της Αγίας Γραφής.

Αλλ' η Αγία Γραφή ήταν και η μοναδική παρηγοριά στις δύσκολες περιστάσεις των διωγμών. Όταν ξεσπούσε διωγμός, θλίβονταν προ πάντων τα παιδιά, διότι τότε απαγορευόταν το αγαπημένο τους βιβλίο. Στο μαρτύριο των αγίων Αγάπης, Ειρήνης και Χιονίας ομολογούν οι τρεις αγίες ότι: «Στο σπίτι μας ήσαν (τα Ιερά Βιβλία) και δεν τολμούσαμε να τα βγάλουμε έξω. Γι' αυτό είχαμε μεγάλη θλίψη, γιατί δεν μπορούσαμε να τα μελετούμε νύκτα και ημέρα, καθώς κάναμε πάντοτε...». Τί μας λέει η τελευταία αυτή φράση; Νύκτα και ημέρα μελετούσαν την Αγία Γραφή, η οποία αποτελούσε το βιβλίο της οικογένειας, το βιβλίο προ πάντων των παιδιών.

Η αγωγή του παιδιού ολοκληρωνόταν μέσα στην ατμόσφαιρα της αγάπης της πρώτης Εκκλησίας. Μέσα στις σκοτεινές στοές των κατακομβών, δεν ετελείτο μόνον η λατρεία των Χριστιανών. Εκεί ήταν συγχρόνως η βασιλεία των παιδιών.

Οι γονείς τα έπαιρναν μαζί τους στις ακολουθίες, παρά τους τρομερούς κινδύνους των συνεχών διωγμών. Τα μικρά, όπως αναφέρουν οι Αποστολικές Διαταγές, έμεναν κοντά στους γονείς, ενώ τα μεγαλύτερα παιδιά μπορούσαν να στέκουν σε ιδιαίτερο μέρος, σε ορισμένες δε περιπτώσεις μπροστά στο Ιερό βήμα. Συμμετείχαν λοιπόν τα παιδιά στη λατρεία και την ακρόαση του θείου λόγου. Όπως λέει ο Τατιανός (Λόγος προς Έλληνας κ. 32) «εκείνους, που θέλουν να ακούσουν τον θείο λόγο, τους δεχόμαστε όλους, είτε είναι γερόντισσες, είτε παιδιά, και κάθε ηλικία γενικώς απολαμβάνει τιμής μεταξύ των Χριστιανών». Ειδική ευχή λεγόταν κατά την αναφορά προς τον Θεό «υπέρ των νηπίων του λαού σου».

Στη Λειτουργία τα παιδιά συμμετείχαν ενεργά και συνέψαλλαν. Όταν ο διάκονος

απάγγελλε τις αιτήσεις και το εκκλησίασμα ολόκληρο απαντούσε με το «Κύριε ελέησον», τα παιδιά κυρίως προεξήρχαν σ' αυτό. «Και προ πάντων τα παιδί α», τονίζουν οι Αποστολικές Διαταγές, δίνοντας ένα σύνθημα που ενέπνεε όλη την αρχαία Εκκλησία. Η α-θώα ηλικία έδινε τον τόνο στις ομαδικές αυτές επικλήσεις. Κατά την ώρα της θείας Μεταλήψεως τά παιδιά είχαν την προτεραιότητα. Μεταλάμβαναν πρώτα οι αξιωματούχοι της Εκκλησίας (κληρικοί, ασκητές, παρθένοι), «έπειτα τα παιδιά και τότε όλος ο λαός», όπως γράφουν πάλι οι Αποστολικές Διαταγές.

Μετά από μία τέτοια Λειτουργία στις κατακόμβες τις Ρώμης προσφέρθηκε ο μικρός Ταρσίζιος να μεταφέρει τα Τίμια Δώρα, για να κοινωνήσουν οι μελλοθάνατοι μάρτυρες στις φυλακές. Στον δρόμο τον συνέλαβαν, τον κτύπησαν, τον κακοποίησαν, ξεψύχησε σαν μάρτυρας Χριστού, χωρίς να ανοίξει την αγκαλιά του, όπου φύλασσε τον ουράνιο θησαυρό, όπως τραγούδησαν αρχαίοι και νεώτεροι ποιητές:

Στη δωδεκάχρονη καρδούλα του
σφίγγει ο Ταρσίζιος τ' άγια Δώρα.
Δεν θα τα ρίξει, κι' ας ουρλιάζουνε
τριγύρω του σκυλιά αιμοβόρα.

Το παιδί τροφοδοτούμενο από τα λόγια και τα μυστήρια της Εκκλησίας ανήλθε στο κατακόρυφο της δόξας κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες. Η τρυφερή ηλικία στεφανωμένη με το ηρωικό στεφάνι του μαρτυρίου.

Έχουμε και το υπέροχο παράδειγμα του νεαρού Ωριγένη. Ήταν δεκαέξι χρονών όταν ξέσπασε ο διωγμός στην Αλεξάνδρεια. Φλεγόμενος από χριστιανικό ενθουσιασμό θέλει απρόσκλητος να παρουσιαστεί στους ειδωλολάτρες και να ομολογήσει θαρραλέα την πίστη του μέχρι μαρτυρίου. Και θα γινόταν αυτό, εάν δεν τον απέτρεπε η μητέρα του. Όταν σε λίγο συνελήφθη ο πατέρας του, ασυγκράτητος πλέον, είναι έτοιμος να μεταβεί και αυτός στο δικαστήριο, να ομολογήσει τον Χριστό και έτσι να ενισχύσει τον δικαζόμενο πατέρα του. Η μητέρα του όμως πρόλαβε και έκρυψε τα ρούχα του. Αυτός τρέμει μήπως ο πατέρας του σκεπτόμενος την πολυμελή οικογένειά του αρνηθεί την πίστη του. Και τί κάνει; Γράφει επιστολή στον πατέρα του και τον εξορκίζει να αδιαφορήσει για την οικογένειά του και να μείνει απολύτως και μέχρι τέλους σταθερός. «Πρόσεχε, μήπως για χάρη μας αλλάξεις το φρόνημά σου»! είναι τα λόγια της μνημειώδους εκείνης επιστολής του ηρωικού παιδιού που νουθέτησε έμπρακτα τον πατέρα του.

<https://bit.ly/3fCw8Xh>